

Олександр Скрипнюк

доктор юридичних наук, професор,
академік НАПрН України,
заслужений юрист України,
заступник директора Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-7052-3729>
(Київ, Україна)
O.V.Skrypniuk@gmail.com

Олександр Скрипнюк

кандидат юридичних наук,
докторант Інституту держави і права
імені В. М. Корецького НАН України
ORCID ID: <http://orcid.org/0000-0001-5620-7762>
(Київ, Україна)
alexander.skrypniuk@gmail.com

УДК 340:351.77

ДЕМОКРАТИЧНА, СОЦІАЛЬНА, ПРАВОВА ДЕРЖАВА В КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕЇ УКРАЇНИ

АНОТАЦІЯ. Мета статті полягає у переосмисленні фундаментальних доктринальних трансформацій на основі реалізації національної ідеї, втілення її в побудові демократичної, соціальної, правової держави в контексті досягнення прогресу в розвитку України, а також концептуальному розробленні та обґрунтуванні нової парадигми доктринального тлумачення як елемента конституційно-правового регулювання.

У статті розглядається проблема правотворчого значення юридичної доктрини, її взаємозв'язок із національною ідеєю та демократичною, соціальною, правовою державою. На думку авторів, доктрина становить внутрішньо узгоджений сегмент правової науки, що не тільки дає загальновизнану в юридичному співтоваристві інтерпретацію правових феноменів, а й встановлює обов'язкові для державних і суспільних інститутів, членів суспільства моделі функціонування і поведінки. Як і правова наука загалом, доктрина являє собою сукупність знакових форм (текстів), у яких втілюється зміст національної ідеї як добровільно обраної мети і необхідного засобу поступального прогресивного розвитку країни. Як джерело права доктрина створює юридичні норми на основі типізації суб'єктивних прав і обов'язків як державних інститутів, так і індивідів. Реалізація правотворчої функції доктрини здійснюється, на переконання авторів, трьома шляхами, а саме через законотворчість, судову практику і правозастосовну діяльність юристів-практиків.

Будучи відносно вільним від формальностей продуктом інтелектуальної діяльності і деякою мірою результатом науки й творчості, доктрина служить орієнтиром до досягнення суспільного прогресу – побудови демократичної, соціальної, правової держави та громадянського суспільства. При цьому в ролі матеріального результату вона повинна виражати не просто загальну ідею або ініціативу, а національну ідею, втілену в конституції та інших законодавчих актах, які визначають орієнтири та координати побудови прогресивної держави і суспільства.

Розроблення нової юридичної доктрини України передбачає об'єктивне визнання того, що існують розбіжності публічних і приватних галузей права, адже публічні галузі регулюють насамперед відносини, пов'язані з можливістю реалізації прав і свобод людини та громадянина, а також правовідносини політичного володарювання в державі та суспільстві. У цьому сенсі особливого значення набуває доктринальне переосмислення базових основ конституційного ладу держави. Дійсно, за сучасних обставин однією з найактуальніших доктринальних проблем українського суспільного життя є природа та зміст її конституційного ладу.

Автори доходять висновку, що правова система сучасної України перебуває на стадії трансформації, і нині формуються нові форми взаємодії юридичної доктрини та механізму держави.

Ключові слова: національна ідея; юридична доктрина; демократична держава; правова держава; соціальна держава; механізм держави; правозастосування та правореалізація.

Говорячи про юридичну доктрину та її співвідношення з національною ідеєю, їх втілення у процесі розбудови Української держави, необхідно відзначити, що реформи і перетворення, які відбуваються у нашій країні протягом останніх трьох десятиліть, це яскраве віддзеркалення існуючих суперечностей між теорією (національною ідеєю, доктриною) та практикою їх реалізації. Фундаментальні перетворення мають торкатися не тільки окремих структурних елементів механізму держави, а й правореалізаційної практики. Це пов'язано з тим, що за допомогою правових джерел різної якості реалізуються основні функції демократичної, правової, соціальної держави щодо врегулювання найбільш значущих сфер діяльності суспільства і можливо максимальне впорядкування найбільш важливих суспільних відносин. Перехід у русло ринкової економіки, реалізація правових реформ, а також імплементація норм та інститутів міжнародного права в національну правову систему вимагають наукового осмислення і послідовних змін у правотворчому аспекті. Це було б неможливо без розвинених доктринальних правових поглядів на демократичну, соціальну, правову державу в контексті реалізації національної ідеї України.

Дискусія про природу і зміст юридичної доктрини України не припиняється у юридичній науці. Проте і сьогодні не існує єдиного доктринального визначення юридичної доктрини, розкриття її органічного взаємозв'язку з національною ідеєю. Вважаємо, що сучасна українська

юридична наука потребує ґрунтовного дослідження базових елементів юридичної доктрини України, зокрема і частини побудови демократичної, соціальної, правової держави.

Для наукової спільноти правників та фахових юристів очевидність необхідності фундаментальних доктринальних змін вже не викликає жодних сумнівів. Значною мірою цьому сприяли змістовні дослідження таких вітчизняних і зарубіжних учених, як В. Авер'янов, О. Петришин, Е. Тіллер, Ф. Крос, П. Рабінович, В. Селіванов, В. Сіренко, Н. Барбашова, О. Сурилов, В. Тацій, Ю. Тодика, М. Цвік, Ю. Шемшученко, О. Ющик та ін. Проте зазначені науковці досліджували лише деякі аспекти юридичної доктрини. Окремим і значущим сегментом якої є демократична, соціальна, правова держава.

Мета дослідження полягає у переосмисленні фундаментальних доктринальних трансформацій на основі реалізації національної ідеї, втілення її в побудові демократичної, соціальної, правової держави в контексті досягнення прогресу в розвитку України, а також концептуальному розробленні й обґрунтуванні нової парадигми доктринального тлумачення як елемента конституційно-правового регулювання.

Говорячи про категорію юридичної доктрини в механізмі нашої держави, слід зазначити її ключові елементи.

1. Теоретично правова доктрина моделює вихідні параметри демократичної, соціальної, правової держави як втілення національної ідеї, соціально-доцільної правомірної взаємодії людини, соціальної групи, суспільства і саме тому є теоретико-правовим інструментом формування належної, справедливої та правомірної поведінки суб'єктів права. Вона здатна, по-перше, доповнювати регулятивний потенціал права; по-друге, разом із іншими ідеологічними засобами впливати на будь-яку практику, перш за все практику оптимізації механізму держави та підвищення ефективності його функціонування¹.

2. Невід'ємним і необхідним елементом юридичної доктрини, а також її взаємозв'язку з правотворчістю і правозастосуванням є сила громадської думки, яка втілює багатовекторну взаємодію з правовою доктриною і виражає демократичність. Цей зв'язок відображається у законодавчому процесі, під час якого під впливом громадських обговорень та експертних процедур закони набувають якісного рівня².

3. Будучи продуктом інтелектуальної діяльності – деякою мірою результатом наукової творчості, юридична доктрина служить орієнтиром у побудові в Україні демократичної, соціальної, правової держави. При

¹ Emerson H Tiller, Frank B Cross, 'What is Legal Doctrine?' (2006) 100 Nw. U. L. Rev. 517.

² Christian Boulanger, 'The Comparative Sociology of Legal Doctrine: Thoughts on a Research Program' [2020] 21 (7) German Law Journal 1362. DOI: <https://doi.org/10.1017/glj.2020.80>.

цьому у ролі матеріального результату вона повинна виражати не просто загальну ідею або ініціативу, а національну ідею.

4. У структурі правової доктрини присутні конструкції, пов'язані з устроєм держави. Саме ця складова має безпосередній вплив на механізми держави в статичній й динамічній, особливо в процесі модернізації та реформування країни в періоди нестабільності соціуму. Поряд із цим правова доктрина включає конструкції, які впливають на ефективність діяльності держави на мікро- і макрорівнях.

5. Юридична доктрина містить у своїй структурі соціально значущі понятійно-сміслові конструкції, які відображають закономірності функціонування соціально-правової дійсності; перевірені на практиці в процесі взаємодії суспільства і держави; які підтримуються юридичною спільнотою; закріплені в Конституції, законах, наукових текстах, правових позиціях Конституційного Суду України та Верховного Суду, кодексах етики, нормах міжнародного права, а також частково легалізовані в нормах об'єктивні права.

6. Доктрина за своїми формальними, змістовними і функціональними знаками може бути віднесена до ідеологічних джерел права не тільки в історичній ретроспективі, а й стосовно до практики функціонування права в сучасному українському суспільстві і державі загалом.

7. Юридична доктрина впливає на статику і динаміку механізму держави³.

Вказуючи на об'єктивний характер і детермінованість трансформації юридичної доктрини на її тісний зв'язок із конституційним процесом⁴, варто зазначити й інші причини, які мають вагомий вплив на процес її переосмислення. Нинішня юридична доктрина має бути тісно пов'язана з національною ідеєю, яка, як зазначає О. Ющик, об'єктивно виступає як ідея суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави⁵.

Політико-юридичне визначення цієї ідеї знайшло своє закріплення у Конституції України⁶, зокрема у ст. 1. Хоч в Основному Законі прямо і не зазначається, що розбудова України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави означає національну ідею нашого суспільства. Але, коли цю національну ідею “приміряти” до її

³ В. П. Базов, ‘Міжнародно-правова доктрина та судова практика формування податкового кредиту за операціями з контрагентом, що має ознаки фіктивності’ (2020) 5 Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України 8. DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2020.05.01>; Sepehr Shahshahani, ‘The Fact-Law Distinction: Strategic Factfinding and Lawmaking in a Judicial Hierarchy’ (2021) *The Journal of Law, Economics, and Organization* 105; Josafat Cortez Salinas, ‘¿Qué es la Decisión Judicial? Notas sobre los estudios judiciales en América Latina’ (2020) 4 *Latin American Law Review* 129–45.

⁴ Ю. Шемшученко, ‘Проблеми наукового забезпечення сучасного конституційного процесу в Україні’ (2012) 8 *Право України* 28.

⁵ О. Ющик, ‘Національна ідея: що це? (від утопій до теорії практики)’ *Голос України* (6 лютого 2021) 10–1.

⁶ Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>> (дата звернення: 15.02.2021).

наукового поняття як 'орієнтиру, завдяки якому чітко визначаються координати руху та його спосіб', то розбудова України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави цілком вкладається у поняття національної ідеї⁷. Абстрактність визначення національної ідеї у Конституції України вимагає її конкретизації, що максимально наблизило б її до програм і планів розвитку країни, законодавства і технологій реалізації цих програм, планів, законів. Крім того, національна ідея як будь-яка інша ідея має стати матеріальною силою – оволодіти свідомістю мас, перетворитися з можливостей на дійсність в умовах сприятливих та несприятливих внутрішніх і зовнішніх обставин розвитку України.

У цьому контексті має стати головним завданням проведення теоретичних досліджень, які спрямовані на вироблення поняття національної ідеї, та наукових рекомендацій стосовно її практичної реалізації через якісний розвиток процесів соціалізації, державного капіталізму, посилення регулярних функцій держави суспільним розвитком, інтернаціоналізації внутрішньої і зовнішньої політики, інтенсифікація всебічних зав'язків із сусідніми державами та всім європейським і світовим співтовариством, переосмислення місця і ролі України у світі та світовій історії.

Ключовим компонентом юридичної доктрини і національної ідеї є побудова демократичної держави. Із цього погляду першочерговим є доктринальне переосмислення засад демократії як основи конституційного ладу України. Втіленням ідеї демократичної держави в контексті лівої, соціал-демократичної ідеології є конституювання України як демократичної держави – республіки. Ідея демократичної держави – це ідея повновладдя (народовладдя) народу. Сам народ є єдиним джерелом влади, гарантом демократизму конституційного ладу. І власне в доктринальному сенсі демократизм конституційного ладу означає створення найсприятливіших умов для широкої та реальної участі громадян в управлінні справами держави і суспільства. Народовладдя – це реальне служіння держави з її апаратом народів, яке включає в себе демократичність політичного режиму, поділ державної влади, визнання пріоритету особистості тощо.

Саме народовладдя та його інститути становлять той елемент, який підлягає першочерговому доктринальному переосмисленню в сучасних умовах. У цьому випадку під народовладдям розуміється вільна реалізація влади народом відповідно до його суверенної волі і корінних інтересів. Сьогодні виділяють дві основні форми участі народу в управлінні державою та введені державних справ: пряму та опосередковану. Доволі часто їх ще описують завдяки таким поняттям, як безпосереднє народовладдя і представницька демократія. З доктринального погляду безпосереднє народовладдя – це самостійна реалізація народом власної

⁷ Ющик (н 5) 10–1.

волі щодо власних інтересів, власної долі або інших народів і держав за їхньою згодою за сприяння політичних партій, інших складових механізму безпосередньої демократії або без них. Жодна політична партія, громадська організація, інше угруповання чи окрема особа не можуть виступати від імені Українського народу.

Формами народовладдя (повновладдя) народу є вибори, референдуми, плебісцити. Народовладдя реалізується громадянами також через народних депутатів, обраних до Верховної Ради України, яка виступає від імені Українського народу, і через депутатів місцевих рад. У контексті дослідження проблем народовладдя та його розвитку існує нагальна потреба модернізації референтного права в Україні, його вдосконалення та доктринального переосмислення значення у розвитку держави і суспільства. У цьому сенсі йдеться про нову досконалу модель конституційної референтної демократії, яка повинна стати базисом подальшого конституційного розвитку України. Вбачається, що перспективи цього розвитку й удосконалення референтної демократії в Україні мають розглядатися в аспекті удосконалення нормативно-правових і організаційно-правових механізмів реалізації та гарантування цієї форми безпосереднього народовладдя. При цьому особливої ваги на доктринальному рівні заслугоує інститут місцевого референдуму, адже насправді демократія завжди починається не згори, а знизу – із територіальної громади.

Нині не можна не погодитися з тим, що референдум за народною ініціативою є вищою формою здійснення українським народом або територіальними громадами установчої влади, способом прийняття Конституції України, ухвалення законів та інших актів загальнодержавного і місцевого значення, реалізації громадянами наданого Основним Законом права брати участь в управлінні державними та місцевими справами. Водночас місцевий референдум за народною ініціативою є вищою формою здійснення територіальною громадою (територіальними громадами) місцевого самоврядування, способом реалізації громадянами України наданого їм Конституцією України права самостійного вирішення питань місцевого значення. У цьому сенсі видається, що провідним напрямом удосконалення нормативної складової реалізації безпосередньої демократії в Україні є оновлення Конституції України та розроблення законодавства, яке б гарантувало такий важливий механізм народовладдя, як місцевий референдум за народною ініціативою.

Заслугоує на увагу доктрина оновлення Конституції України, яка передбачає, що розділ Основного Закону, присвячений конституційним основам безпосередньої реалізації народного суверенітету, вимагає істотних змін стосовно доповнення положеннями щодо місцевих референдумів за народною ініціативою. Відповідний розділ потребує визначення принципів реалізації народного суверенітету та права громадян

України на участь у референдумі, предмета референдуму, вичерпного кола суб'єктів призначення та проголошення місцевого референдуму тощо. Справді, право громадян на участь у місцевому референдумі закріплено насамперед у статтях 38, 69 та 70 Конституції України. Утім, реалізація цього конституційного права нині не знайшла ні належного законодавчого забезпечення, ні свого адекватного доктринального осмислення.

Значним кроком уперед у механізмі реалізації гарантованого державою права громадян на участь у місцевому референдумі має стати прийняття закону, який би досконало врегулював процедуру проведення місцевого референдуму за місцевою ініціативою. Саме ця форма локальної демократії повинна стати в Україні ефективним засобом контролю територіальної громади за діяльністю місцевої влади, зокрема щодо взятих нею зобов'язань, кроком на шляху до побудови громадянського суспільства. Прийняття Закону України “Про місцевий референдум” мало б спростити доступ громадян до управління місцевими справами, забезпечити наявність демократичних і прозорих інституцій, покликаних сприяти реальному волевиявленню територіальної громади, дати реальну можливість втілювати рішення, прийняті на місцевих референдумах, у сучасне політичне й економічне життя, сприяти становленню в Україні такого демократичного інституту, як громадянське суспільство. Основними критеріями, що покликані визначити рівень демократизму законодавства щодо місцевих референдумів, мають бути гарантії дотримання засад демократії та публічності в процесі підготовки та проведення місцевого референдуму.

Очевидно, що без вирішення усіх зазначених вище проблем, насамперед на рівні нової юридичної доктрини, подальший розвиток України як демократичної, правової та соціальної держави, яка ефективно взаємодіє з розвиненим громадянським суспільством, якщо й не повністю унеможливлуватиметься, то принаймні істотно спотворюватиметься.

Другим важливим компонентом є ідея соціальної держави. Вона передбачає такий характер відносин: “суспільство – людина”, “суспільство – держава” і “людина – держава”, за якого суспільство і держава встановлюють і гарантують комплекс соціальних прав, необхідних для забезпечення гідного рівня життя кожної людини в Україні. Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визначаються найвищою соціальною цінністю. Матеріальну основу комплексу соціальних прав становлять власність Українського народу та соціально спрямована економічна система державного капіталізму.

Ідея соціальної держави – це ідея держави соціальної справедливості. Вона набула практичного втілення у державотворчій практиці європейських країн, особливо тих, де тривалий період при владі перебува-

ють ліві, соціалістичні та соціал-демократичні партії. Підтвердженням успішності втілення ідеї соціальної держави був кінець 60-х – початок 90-х років ХХ ст. Термін “соціальна держава” акцентує увагу на одній із найважливіших функцій держави – її активному впливі на соціальну сферу життєдіяльності суспільства, здатності держави здійснювати ефективну соціальну політику в інтересах широких верств населення.

Провідною засадою соціальної держави є її соціальна стратегія. В основі формування та функціонування сучасної соціальної державності покладається принцип людиноцентризму. Найважливішим, а в реальності – системоутворюючим, елементом державної конструкції з точки зору її соціальних цілей та завдань є людина. Основоположний критерій людиноорієнтованої держави – якість життя населення, яка повинна стати взірцем, метою соціального прогресу. Сучасні економічні орієнтири в Україні для цього недостатні.

Проте якість життя залежить від матеріальних умов приблизно на третину, а на дві третини – від духовних та інтелектуальних чинників: високих ідеалів, відчуття свободи і справедливості, якості освіти тощо. Як інструмент політичного управління якість життя має чіткі встановлені показники: якість і тривалість життя; народжуваність; наявність сенсу життя; взаємоповага у відносинах між людьми; справедливий розподіл власності тощо.

Без утвердження загальнолюдських ідеалів добра, справедливості, дотримання прав людини, свідомого і творчого ставлення до праці, без відповідальності, ощадливості, ініціативності не може бути соціальної держави, яка проголошує себе соціальноорієнтованою, і дає змогу говорити про фіктивність її статусу як соціальної, декларативність відповідних норм і принципів.

Тому вірогідним є посилення соціальної спрямованості в діяльності держави в Україні. На конституційному рівні потребує уточнення загальне визначення України як соціальної держави, яке відображало б не констатацію факту, а процес розвитку соціальної державності, який відбувається упродовж дії Основного Закону держави. Відповідно, постає необхідність застосування адекватної форми виразу цього процесу, яка б водночас узгоджувалася із головним завданням держави щодо утвердження і забезпечення економічних та соціальних прав людини. Недостатньо обмежити головний обов’язок (завдання) держави утвердженням і забезпеченням соціальних прав та свобод людини, а необхідно доповнити його гарантуванням і розширенням існуючих соціальних прав і свобод, поєднавши його з розвитком України як соціальної держави. Зазначене сприяло б системному і комплексному втіленню прав і свобод людини та громадянина в Україні. Важливу роль у досягненні соціальної держави відіграє наука, яка сьогодні стала продуктивною си-

лою. Тільки через реалізацію науково-обґрунтованої, виваженої соціальної політики можливе досягнення стандартів соціальної держави.

Соціальна політика України має бути спрямована на забезпечення зайнятості працездатного населення. Особливу увагу слід приділяти тим категоріям населення, які з огляду на стан здоров'я, вік чи соціально-статусні особливості не здатні на рівних умовах конкурувати на ринку робочої сили й особливо потребують соціального захисту. Ці категорії потребують додаткових гарантій зайнятості, що забезпечується такими засобами, як бронювання робочих місць, створення додаткових робочих місць на підприємствах і в організаціях різних форм власності, створення спеціалізованих організацій (включаючи організації для праці осіб з інвалідністю), безкоштовне надання послуг із професійної орієнтації, організація навчання і перенавчання за затребуваними на ринку праці професіями та ін. Безумовно, пріоритетом соціальної політики держави є соціальна захищеність населення, сталий соціально-економічний розвиток і високі стандарти життя громадян.

Останньою в тріаді здійснюваного дослідження є ідея правової держави як складової національної ідеї України. У цьому контексті Конституція України закріплює тезу про правову державу. Хоч у посттоталітарній Україні в 1996 р., коли приймалася Конституція, така держава реально і не могла існувати. Тому тут слід більше наголошувати на стратегічній меті досягнення правової держави. Після чверті століття з часу прийняття Основного Закону України можна стверджувати, що наша держава зробила певні реальні кроки на шляху практичного утвердження принципів праводержавності. Основними серед них та ознаками такої держави є: конституційне закріплення основних прав і свобод людини та громадянина; наявність розвиненої системи законодавства і якісних законів, які виражають волю більшості народу, втілюють загальнолюдські цінності та ідеали; верховенство Конституції щодо інших законів і підзаконних актів; розподіл державної влади та існування незалежної судової влади; наявність розвинених механізмів забезпечення законності; пріоритет норм міжнародного права над нормами національного законодавства та ін.⁸

Ідею правової держави концентровано виражають: визначеність змісту і спрямованості діяльності держави правами і свободами людини та їх гарантіями; утвердження та забезпечення прав і свобод людини як головного обов'язку держави; відповідальність держави перед людиною за свою діяльність; підпорядкування суспільного і державного життя в Україні принципу верховенства права; найвища юридична сила Конституції України, основу якої становить Декларація про державний суверенітет України; конституційна законність – обов'язок органів дер-

⁸ Tiller, Cross (n 1) 517.

жавної влади та органів місцевого самоврядування і їхніх посадових осіб діяти лише на підставах, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України; засади правового порядку в Україні, відповідно до яких ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством.

Висновки. Таким чином, українською національною ідеєю є суверенна і незалежна держава, яка засновується на ідеях народовладдя, соціальної справедливості та законності й гарантії прав людини в їх органічній єдності. Саме вказана ідейна єдність становить цілісну ідейну основу юридичної доктрини України. Вона має значення загального вихідного пункту для формування концепцій реформ – як конструктивних начал перетворень у політичній, юридичній, соціальній та гуманітарній сферах. Ідеї народовладдя, соціальної справедливості, законності й гарантії прав людини є визначальними при формулюванні загальних концепцій політичної та правової реформ в Україні в контексті відношень “суспільство – людина”, “суспільство – держава”, “людина – держава”.

REFERENCES

Bibliography

Journal articles

1. Boulanger C, ‘The Comparative Sociology of Legal Doctrine: Thoughts on a Research Program’ [2020] 21 (7) German Law Journal 1362. DOI: <https://doi.org/10.1017/glj.2020.80> (in English).
2. Josafat C S, ‘¿Qué es la Decisión Judicial? Notas sobre los estudios judiciales en América Latina’ (2020) 4 Latin American Law Review 129–45 (in Spanish).
3. Shahshahani S, ‘The Fact-Law Distinction: Strategic Factfinding and Lawmaking in a Judicial Hierarchy’ (2021) The Journal of Law, Economics, and Organization 105 (in English).
4. Tiller E, Cross F, ‘What is Legal Doctrine?’ (2006) 100 Nw. U. L. Rev. 517 (in English).
5. Bazov V, ‘Mizhnarodno-pravova doktryna ta sudova praktyka formuvannia podatkovo kreydytu za operatsiiamy z kontrahentom, shcho maie oznaky fiktyvnosti’ (2020) 5 Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy 8. DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2020.05.01> (in Ukrainian).
6. Shemshuchenko Yu, ‘Problemy naukovooho zabezpechennia suchasnoho konstytutsiinoho protsesu v Ukraini’ (2012) 8 Pravo Ukrainy 28 (in Ukrainian).

Newspaper articles

7. Yushchik O, ‘Natsionalna ideia: shcho tse? (vid utopii do teorii praktyky)’ *Holos Ukrainy* (6 liutoho 2021) 10–11 (in Ukrainian).

Oleksandr Skrypniuk
Oleksandr Skrypniuk

DEMOCRATIC, SOCIAL, RULE-OF-LAW STATE
IN THE CONTEXT OF THE NATIONAL IDEA OF UKRAINE

ABSTRACT. The article considers the problem of law-making significance of legal doctrine, its relationship with the national idea and the democratic, social, rule-of-law state. According to the authors, the doctrine is an internally consistent segment of legal science, which not only gives a generally accepted interpretation of legal phenomena in the legal community, but also establishes mandatory for state and public institutions, members of society models of functioning and behavior. Like legal science in general, the doctrine is a set of symbolic forms (texts), which embody the content of the national idea, as a voluntarily chosen goal and a necessary means of progressive development of the country. Responsibilities of both state institutions and individuals. The implementation of the law-making function of the doctrine is carried out, according to the author, in three ways, namely through lawmaking, judicial practice and law enforcement activities of legal practitioners.

Being relatively free from formalities, the product of intellectual activity and to some extent the result of science and creativity, the doctrine serves as a guide to achieving social progress – building a democratic, social, rule-of-law state and civil society.

In this case, as a material result should express not just a general idea or initiative, but a balanced concept or bill. Thanks to the legal doctrine, the law becomes clear, close to the consciousness not only of civil servants, but also of ordinary citizens.

The development of a new legal doctrine of Ukraine implies an objective recognition that there are differences between public and private branches of law because public branches regulate primarily relations related to the possibility of human and civil rights and freedoms, as well as legal relations of political rule in the state and society. In this sense, the doctrinal rethinking of the basic foundations of the constitutional order of the state acquires special significance. Indeed, in modern circumstances, one of the most pressing doctrinal problems of Ukrainian public life is the nature and content of its constitutional order.

The authors concluded that the legal system of modern Ukraine is still in its infancy and new forms of interaction between legal doctrine and the mechanism of the state are currently being formed.

KEYWORDS: national idea; legal doctrine; democratic state; rule-of-law state; social state; state mechanism; law enforcement and law enforcement.